

Szakedokumentum: Válogatás az Egészségügyi Világszervezet 2021-es Egészségfejlesztési szótárából (fordítás)

Review: A selection from the World Health Organization's Health Promotion Glossary of Terms 2021 (translation)

Ismertető:	Vitrai József, Borenszki-Gutási Éva
Ismertetett szakedokumentum:	Health Promotion Glossary of Terms 2021. Geneva: World Health Organization; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
Kulcsszavak:	egészségfejlesztés; szószeret
Keywords:	health promotion; glossary

Beküldve: 2022. 03. 25., elfogadva: 2022. 03. 27., doi: [10.24365/ef.v63i2.8321](https://doi.org/10.24365/ef.v63i2.8321)

Az alább felsorolt kifejezések magyarázata az adott szóra kattintva érhető el.

Tartalom

Egészség	Egészségpolitikai kormányzás
Népegészségügy	Egészségmagatartás
Egészségügyi szolgáltatások áthangolása	Egészségkommunikáció
Egészségfejlesztés	Egészségnevelés
Jóllét	Egészség hatás-vizsgálat
Egészségmeghatározók	Egészségfejlesztő iskola
Betegség megelőzés	Egészséges városok
Egészségmértányosság	Várható egészséges élettartam
Egészség minden szakpolitikában	Szalutogenezis
Egészségműveltség	Szintér
A bolygó egészsége	Társadalmi tőke
Betegségteher	Ottawai Charta az egészségfejlesztésről
Kereskedelmi egészségmeghatározók	Egészségért való kiállítás
Megerősítés	Felkészítés
Környezeti egészségmeghatározók	Közvetítés
Health	Governance for health
Public health	Health behaviour
Re-orienting health services	Health communication
Health promotion	Health education
Well-being	Health impact assessment
Determinants of health	Health promoting school
Disease prevention	Healthy cities
Health equity	Healthy life expectancy
Health in all policies	Salutogenesis
Health literacy	Settings for health
Planetary health	Social capital
Burden of disease	Ottawa Charter for Health Promotion
Commercial determinants of health	Health advocacy
Empowerment	Enabling
Environmental determinants of health	Mediation

Egészség	Health
<p>A teljes fizikai, szociális és mentális jóllét állapota, nem csupán a betegség vagy gyengeség hiánya.</p> <p>Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) az egészséget alapvető emberi jognak tekinti. Ennek megfelelően minden embernek hozzáféréssel kell rendelkeznie az alapvető egészségügyi erőforrásokhoz. Az egészségfejlesztéssel összefüggésben az egészséget olyan erőforrásnak tekintik, amely lehetővé teszi az emberek számára, hogy egyénileg, társadalmilag és gazdaságilag produktív életet éljenek. Az Egészségfejlesztési Ottawai Charta az egészséget a mindennapi élet erőforrásaként határozza meg, nem pedig az élet tárgyaként. Ez egy pozitív fogalom, amely a társadalmi és személyes erőforrásokat, valamint a fizikai képességeket hangsúlyozza.</p> <p>Az egészségnek, mint alapvető emberi jognak a koncepciójával összhangban az Ottawai Charta hangsúlyozza az egészség bizonyos előfeltételeit, amelyek közé tartozik a béke, a megfelelő gazdasági erőforrások, az élelem és a menedék, az oktatás és a társadalmi igazságosság, valamint a stabil ökoszisztéma és a fenntartható erőforrás-használat. Ezeknek az előfeltételeknek az elismerése kiemeli a társadalmi és gazdasági feltételek, a fizikai és társadalmi környezet, az egyéni egészségmagatartás és készségek, valamint az egészség közötti elválaszthatatlan kapcsolatot. Ezek a kapcsolatok adják a kulcsot az egészség holisztikus megértéséhez, amely az egészségfejlesztés meghatározásának központi eleme. Az egészség átfogó megértése azt jelenti, hogy az egészséget meghatározó tényezőket irányító valamennyi rendszernek és struktúrának figyelembe kell vennie tevékenységeinek az egyéni és kollektív egészségre és jóllétre gyakorolt hatását. Ez egyre inkább magában foglalja a bolygó egészségével kapcsolatos aggodalmakat is — ezt nevezzük bolygóegészségügynek.</p>	<p>A state of complete physical, social and mental well-being, and not merely the absence of disease or infirmity.</p> <p>Health is regarded by WHO as a fundamental human right. Correspondingly, all people should have access to basic resources for health. Within the context of health promotion, health has been considered as a resource that permits people to lead individually, socially and economically productive lives. The Ottawa Charter for Health Promotion identifies health is a resource for everyday life, not the object of living. It is a positive concept emphasizing social and personal resources as well as physical capabilities.</p> <p>In keeping with the concept of health as a fundamental human right, the Ottawa Charter emphasises certain pre-requisites for health, which include peace, adequate economic resources, food and shelter, education and social justice, and a stable ecosystem and sustainable resource use. Recognition of these pre-requisites highlights the inextricable links between social and economic conditions, the physical and social environment, individual health behaviours and skills and health. These links provide the key to a holistic understanding of health that is central to the definition of health promotion. A comprehensive understanding of health implies that all systems and structures that govern the determinants of health should take account of the implications of their activities in relation to their impact on individual and collective health and well-being. Increasingly, this includes concern for the health of the planet – referred to as planetary health.</p>
Népegészségügy	Public health
<p>A társadalom szervezett tevékenysége az egyének, meghatározott csoportok vagy az egész lakosság egészségének fejlesztésére, védelmére, javítására és — szükség esetén — helyreállítására. Tudományok, készségek és értékek kombinációja, amely kollektív társadalmi tevékenységeken keresztül működik, és olyan programokat, szolgáltatásokat és intézményeket foglal magában, amelyek célja az emberek egészségének védelme és javítása.</p>	<p>An organized activity of society to promote, protect, improve, and – when necessary – restore the health of individuals, specified groups, or the entire population. It is a combination of sciences, skills and values that function through collective societal activities and involve programmes, services and institutions aimed at protecting and improving the health of all people.</p>

<p>A népegészségügy olyan társadalmi és politikai koncepció, amelynek célja az egészség javítása, az élet meghosszabbítása és az életminőség javítása az egész népesség körében, az egészségfejlesztés, a betegségmegelőzés és az egészségügyi beavatkozás egyéb formái révén. Az Ottawai Charta több, egymástól jelentősen különböző megközelítést támogat az egészséget meghatározó tényezők leírására és elemzésére, valamint a népegészségügyi problémák megoldásának módszereire vonatkozóan. Ezek a módszerek magukban foglalják az Ottawai Charta stratégiáit és cselekvési területeit.</p>	<p>Public health is a social and political concept aimed at the improving health, prolonging life and improving the quality of life among whole populations through health promotion, disease prevention and other forms of health intervention. The Ottawa Charter advocates significantly different approaches to the description and analysis of the determinants of health, and the methods of solving public health problems. These methods include the strategies and action areas in the Ottawa Charter.</p>
<p>Egészségügyi szolgáltatások áthangolása</p>	<p>Re-orienting health services</p>
<p>Az egészségügyi szolgáltatások áthangolása megköveteli a méltányos hozzáférés optimalizálását, az emberek és közösségek középpontba állítását, valamint az egészségügyi szolgáltatások megelőzéshez, népegészségüghöz és egészségfejlesztéshez való hozzájárulásának erősítését.</p> <p>Az egészségügyi szolgáltatások magukba foglalják az egészségfejlesztést, a megelőzést, a kezelést, a rehabilitációt és a palliatív ellátást¹, kiterjednek a szolgáltatásnyújtás minden szintjére (a közösségi egészségügyi dolgozóktól a legmagasabb progresszivitási szintű kórházakig), valamint lefedik az egész életpályát átfogó szolgáltatásokat. Az egészségügyi szolgáltatásokat úgy kell átalakítani, hogy jobban tükrözzék az egészségügyi alapellátás célkitűzéseit: terjedjenek ki olyan multiszektorális intézkedésekre, melyek az egészséget szélesebb körben meghatározó tényezők kezelésére irányulnak, és az egyének, családok és közösségek megerősítésére. Olyan élethosszig tartó szolgáltatásokat nyújtsanak, melyek megfelelnek az emberek egészség-szükségleteinek, figyelembe véve kulturális sajátosságait. Törekedjenek a mindenki számára nyújtott egészségbiztosításra, mely lehetővé teszi az embereknek, hogy anyagi nehézségek nélkül, jó minőségben jussanak hozzá a szükséges egészségügyi szolgáltatásokhoz. Az egészségügyi szolgáltatások áthangolása az egészségügyi kutatás megfelelő áthangolását, valamint a szakmai oktatás és képzés megváltoztatását is megköveteli, hogy jobban tükrözze az egészségügyi rendszer holisztikusabb célját.</p>	<p>Re-orienting health services requires optimizing fair access, putting people and communities at the centre, and strengthening the contribution that health services make to prevention, public health and health promotion.</p> <p>Health services cover promotion, prevention, treatment, rehabilitation and palliative care, all levels of service delivery (from community health workers to tertiary hospitals) and services across the life course. Health services need re-orientation to better reflect the ambitions of primary health care: encompassing multisectoral policy and action to address the broader determinants of health; empowering individuals, families and communities; providing services that are culturally sensitive and meeting people's essential health needs throughout their lives; as well as delivering the aspiration of universal health coverage – enabling people to obtain the health services they need, of good quality, without suffering financial hardship. Re-orienting health services also requires equivalent re-orientation of health research, as well as changes in professional education and training to better reflect a more holistic purpose for the health system.</p>
<p>Egészségfejlesztés</p>	<p>Health promotion</p>
<p>Az egészségfejlesztés az a folyamat, amely lehetővé teszi az emberek számára, hogy növeljék az egészségük feletti kontrollt, és javítsák egészségüket.</p> <p>Az egészségfejlesztés átfogó társadalmi és politikai folyamatot jelent. Nemcsak az egyének készségeinek és képességeinek megerősítésére irányuló intézkedéseket foglalja</p>	<p>Health promotion is the process of enabling people to increase control over, and to improve their health.</p> <p>Health promotion represents a comprehensive social and political process. It not only embraces actions directed at strengthening</p>

¹ Gyógyíthatatlan betegek fájdalmainak és egyéb kínzó tüneteinek csökkentése, megszüntetése

<p>magában, hanem az egészséget meghatározó társadalmi, környezeti és gazdasági tényezők megváltoztatására irányuló intézkedéseket is, hogy optimalizálják a köz- és személyes egészségre gyakorolt pozitív hatásukat. Az egészségfejlesztés az a folyamat, amely lehetővé teszi az emberek számára, hogy egyéni és közösségi szinten növelhessék az egészségüket meghatározó tényezők feletti ellenőrzést, és ezáltal javítsák egészségüket.</p> <p>Az Ottawai Charta három alapvető stratégiát határoz meg az egészségfejlesztésre. Ezek a következők: az egészségért való kiállás az egészség fent említett alapvető feltételeinek megteremtése érdekében; feltételek biztosítása ahhoz, hogy minden ember a lehető legegészségesebben éljen; és az összhang megteremtése a társadalom különböző érdekei között az egészség jegyében.</p> <p>Az Ottawai Charta öt kiemelt cselekvési területet határozott meg: az egészségi közpolitika kialakítása; az egészséget támogató környezet megteremtése; a közösség egészségért való fellépésének erősítése; a személyes készségek fejlesztése; és az egészségügyi szolgáltatások újrászervezése. Ezek a cselekvési területek továbbra is létfontosságúak az egészségfejlesztésben, és az alapul szolgáló koncepciók folyamatosan fejlődnek. Néhány ilyen cselekvés — mint például az egészségügyi szolgáltatások újrászervezése, és a közösségi fellépés az egészségért — megmaradt, de frissített fogalommeghatározásokkal szerepelnek. Mások továbbra is szerepelnek a szójegyzék fő részében, de további fogalmakkal bővültek. Például az egészségi közpolitika fogalma önállóan érvényes marad, de ma már az egészség fogalmához tartozik minden szakpolitikában. Hasonlóképpen, a személyes készségek fejlesztése beépült az egészséggel kapcsolatos készségek és az egészségügyi műveltség fogalmába.</p>	<p>the skills and capabilities of individuals, but also action directed towards changing social, environmental and economic determinants of health so as to optimise their positive impact on public and personal health. Health promotion is the process of enabling people, individually and collectively, to increase control over the determinants of health and thereby improve their health.</p> <p>The Ottawa Charter identifies three basic strategies for health promotion. These are advocacy for health to create the essential conditions for health indicated above; enabling all people to achieve their full health potential; and mediating between the different interests in society in the pursuit of health.</p> <p>The Ottawa Charter identified five priority action areas: to build healthy public policy; create supportive environments for health; strengthen community action for health; develop personal skills; and re-orient health services. These action areas remain vitally important in health promotion, and the underlying concepts have continued to evolve. Some of these actions – such as re-orienting health services and community action for health – remain but are represented with updated definitions. Others remain in the main body of the glossary but have evolved into different terms. For example, the concept of healthy public policy remains independently valid, but is now included within the contemporary concept of health in all policies. Similarly, developing personal skills is incorporated into definitions of skills for health and health literacy.</p>
<p>Jóllét</p>	<p>Well-being</p>
<p>A jóllét az egyének és a társadalmak által megélt pozitív állapot. Az egészséghez hasonlóan a mindennapi élet-hez szükséges erőforrás, amelyet a társadalmi, gazdasági és környezeti feltételek határoznak meg.</p> <p>A jóllét magában foglalja az életminőséget, valamint az emberek és a társadalmak azon képességét, hogy felfogásuk és céljaik szerint mozdítsák elő a világ fejlődését. A jóllétre való összpontosítás támogatja az erőforrások igazságos elosztásának, az általános gyarapodásnak és a fenntarthatóságnak a nyomon követését. Egy társadalom jóllétét az alapján lehet meghatározni, hogy mennyire ellenállóképes, mennyire cselekvőképes és mennyire felkészült a kihívások legyőzésére.</p>	<p>Well-being is a positive state experienced by individuals and societies. Similar to health, it is a resource for daily life and is determined by social, economic and environmental conditions.</p> <p>Well-being encompasses quality of life, as well as the ability of people and societies to contribute to the world in accordance with a sense of meaning and purpose. Focusing on wellbeing supports the tracking of the equitable distribution of resources, overall thriving, and sustainability. A society's well-being can be observed by the extent to which they are resilient, build capacity for action, and are prepared to transcend challenges.</p>

Egészségmeghatározók	Determinants of health
<p>Az egyének és a népesség várható egészséges élethosszát befolyásoló személyes, társadalmi, gazdasági és környezeti tényezők köre.</p> <p>Az egészséget befolyásoló feltételek sokrétűek és egymással összefüggőek. Az egészséget meghatározó egyes tényezők nem módosíthatók (például az életkor, a születési hely és az öröklött tulajdonságok). Az egészségfejlesztés alapvetően olyan intézkedésekkel foglalkozik, amelyek az egészséget meghatározó, potenciálisan módosítható tényezőkre irányulnak — nemcsak azokkal, amelyek az egyének cselekedeteivel kapcsolatosak, hanem azokkal a tényezőkkel is, amelyek nagyrészt kívül esnek az egyének és csoportok ellenőrzésén. Ezek közé tartozik például a jövedelem és az erőforrásokhoz való hozzáférés, az oktatás, a foglalkoztatás és a munkakörülmények (ezeket gyakran az egészség társadalmi meghatározó tényezőinek nevezik), a megfelelő egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint az egészséget támogató környezet meghatározó tényezői. Az egészségfejlesztés a meghatározó tényezők e széles skáláját kezeli a stratégiák kombinációjával, beleértve az „Egészség minden szakpolitikában” (<i>Health in all policies</i>) elvének előmozdítását, és az egészséget támogató környezet kialakítását; valamint a személyes egészségműveltség és ehhez szükséges készségek erősítését. Az egészséget meghatározó tényezők kezelésére irányuló intézkedések elválaszthatatlanul kapcsolódnak az egészséggyenlőtlenségekhez, és alapvetően a hatalom és az erőforrások népességen belüli elosztásával foglalkoznak.</p>	<p>The range of personal, social, economic and environmental factors that determine the healthy life expectancy of individuals and populations.</p> <p>The conditions that influence health are multiple and interactive. Some determinants of health are not modifiable (for example age, place of birth and inherited (genetic) attributes). Health promotion is fundamentally concerned with action to address the full range of potentially modifiable determinants of health – not only those that are related to the actions of individuals, but also those factors that are largely outside of the control of individuals and groups. These include, for example, income and access to resources, education, employment and working conditions (often referred to as the <i>social determinants of health</i>), access to appropriate health services, and the <i>environmental determinants of health</i>. Health promotion addresses this broad range of determinants through a combination of strategies including the promotion of <i>health in all policies</i>, Unmodified definition, modified commentary Modified and creating <i>supportive environments for health</i>; and by strengthening <i>personal health literacy and skills for health</i>. Action to address the determinants of health is inextricably linked to health equity and is fundamentally concerned with the distribution of power and resources in populations.</p>
Betegségmegelőzés	Disease prevention
<p>A betegségmegelőzés a kockázati tényezők előfordulásának csökkentésére, a betegség kialakulásának megelőzésére, a betegség előrehaladásának megállítására, és a már kialakult következmények csökkentésére irányuló intézkedéseket írja le.</p> <p>Az elsődleges megelőzés arra irányul, hogy csökkentsék azon kockázati tényezők (például a dohányzás és az alkoholfogyasztás, az elhízás és a magas vérnyomás) gyakoriságát, amelyek számos betegségre jellemzőek, ezáltal megelőzve a betegség kialakulását, például életmód tanácsadással. Ez magában foglalhat olyan intézkedéseket is, amelyek gátolják azon környezeti, gazdasági és társadalmi körülményeket, amelyekről ismert, hogy növelik ezeket a kockázatokat. A másodlagos megelőzés a már meglévő betegségek korai felismerésére irányul, azzal a céllal, hogy megállítsák vagy késleltessék a betegség előrehaladását, például korai felismerésre irányuló programok,</p>	<p>Disease prevention describes measures to reduce the occurrence of risk factors, prevent the occurrence of disease, to arrest its progress and reduce its consequences once established.</p> <p>Primary prevention is directed towards lowering the prevalence of risk factors common to a range of diseases (such as tobacco and alcohol use, obesity and high blood pressure) in order to prevent the initial occurrence of a disorder, for example through behaviour change advice. It may also include actions that inhibit environmental, economic and social conditions known to increase these risks. Secondary prevention is directed towards early detection of existing disease with a view to arresting or delaying the progression of the disease and its effects, for example through</p>

<p>szűrővizsgálatok vagy más rutinszerű egészségügyi ellenőrzések révén. A harmadlagos megelőzés általában a betegségkezelési stratégiákra és/vagy rehabilitációra vonatkozik, amelyek célja a már kialakult betegségből eredő állapotromlás vagy szövődmények kialakulási kockázatának elkerülése vagy csökkentése, például a betegek oktatása és fizioterápia révén.</p>	<p>screening and other early detection programs such as routine health checks. Tertiary prevention generally refers to disease management strategies and/or rehabilitation intended to avoid or reduce the risk of deterioration or complications from established disease, for example through patient education and physical therapy.</p>
<p>Egészségmértányosság</p>	<p>Health equity</p>
<p>Az egészségmértányosság az egészségi állapotban kimutatható, társadalmilag, gazdaságilag, demográfiailag vagy földrajzilag meghatározott népességcsoportok között fennálló igazságtalan, elkerülhető vagy orvosolható különbségek hiánya.</p> <p>Az egészségmértányosság azt jelenti, hogy mindenkinek tisztességes lehetőséget kell biztosítani a teljes egészség elérésére, és senkit sem szabad ezen a téren hátrányos helyzetbe hozni. Az egészségmértányosságot alapvetően az egészséget meghatározó társadalmi tényezők befolyásolják. Az egészséget befolyásoló társadalmi tényezők kezelésére és az egészségfejlesztésre irányuló megközelítések következetesen és tartósan az egészségmértányosságra és a társadalmi igazságosságra összpontosítanak.</p> <p>Az egészségfejlesztés átfogó és rugalmas választ jelent a társadalmakban az esélyek méltánytalan eloszlására, és támogatja azokat az intézkedéseket, amelyek a méltánytalanság okaira, befolyásoló tényezőire irányulnak. Az egészségfejlesztés alapvető stratégiája, hogy minden ember számára lehetővé tegye teljes egészségi potenciáljának elérését az egészséget szolgáló erőforrásokhoz való méltányos és igazságos hozzáféréseken keresztül.</p> <p>Hasonló fogalmak az egészségkülönbség (<i>disparity</i>) és az egészségegyenlőtlenség (<i>inequality</i>). Az egészségkülönbség a tényleges eltérésekre, az egészségegyenlőtlenség az elkerülhető különbségekre, az egészségmértánytalanság (<i>inequity</i>) pedig az igazságtalan különbségekre vonatkozik.</p>	<p>Health equity is the absence of unfair, avoidable or remediable differences in health status among population groups defined socially, economically, demographically or geographically.</p> <p>Health equity implies that everyone should have a fair opportunity to attain their full health and that no one should be disadvantaged from achieving this potential. Inequities in health are fundamentally influenced by <i>social determinants of health</i>. Approaches to address the social determinants of health and in health promotion have a consistent and sustained focus on health equity and social justice.</p> <p>Health promotion represents a comprehensive and adaptable response to the unfair distribution of opportunity in societies, and supports actions that address the <i>determinants of health</i> that drive this maldistribution. A core health promotion strategy is <i>enabling</i> all people to achieve their full health potential through fair and just access to resources for health.</p> <p>Similar terms include health disparity and health (in)equalities. Disparity relates to factual difference, equality to avoidable difference, and equity to unfair differences.</p>
<p>Egészség minden szakpolitikában</p>	<p>Health in all policies</p>
<p>Az "Egészség minden szakpolitikában" (<i>Health in all policies; HiAP</i>) a közpolitika-fejlesztés olyan, ágazaton átívelő megközelítése, amely szisztematikusan figyelembe veszi a döntések egészségi következményeit, szinergiákra törekszik, és elkerüli a káros egészségi hatásokat a népesség egészségének és az egészségi méltányosság javításának érdekében.</p> <p>Mint koncepció, a HiAP megközelítés tükrözi a legitimitás, az elszámoltathatóság, az átláthatóság és az információhoz való hozzáférés, a részvétel, a fenntarthatóság, valamint a közpolitikai ágazatok és kormányzati szintek közötti</p>	<p>Health in all policies (HiAP) is an approach to public policy development across sectors, which systematically takes into account the health implications of decisions, seeks synergies and avoids harmful health impacts in order to improve population health and health equity.</p> <p>As a concept, the HiAP approach reflects the principles of legitimacy, accountability, transparency and access to information, participation, sustainability, as well as collaboration across public policy sectors</p>

<p>együttműködés elveit. A HiAP egy többszintű (azaz horizontális és vertikális) kormányzási és szakpolitikai stratégia, amely a szakpolitikai döntéshozatal minden szintjén javítja az egészségre gyakorolt hatások elszámoltathatóságát. Hangsúlyt fektet a közpolitikai egészségügyi rendszerre, az egészséget meghatározó tényezőkre és azok jóllétre gyakorolt hatására. A HiAP megközelítést a Fenntartható Fejlődési Stratégia egészének, és különösen a Fenntartható Fejlődési Célokhoz a több ágazatot érintő követelményeire adott gyakorlati válaszként, valamint a mindenkire kiterjedő egészségbiztosítás és az "Egészséget mindenkinek" elv megvalósításának fontos stratégiájaként támogatják.</p>	<p>and levels of government. HiAP is a multi-level governance and policy strategy (i.e. horizontal and vertical) that improves the accountability for health impacts at all levels of policy-making. It includes emphasis on the consequences of public policies on health systems, <i>determinants of health</i> and well-being. A HiAP approach has been advocated as a practical response to the multisectoral requirements of the Sustainable Development Agenda as a whole and the <i>Sustainable Development Goals</i> in particular, and as an important strategy for achieving <i>universal health coverage</i> and <i>Health for All</i>.</p>
<p>Egészségműveltség</p>	<p>Health literacy</p>
<p>Az egészségműveltség olyan személyes ismeretek és készségek összessége, amelyek jelen vannak a mindennapi tevékenységekben, társadalmi kapcsolatokban, és nemzedékeken át felhalmozódnak. Ezeket mindazon szervezeti struktúrák és rendelkezésre álló erőforrások közvetítik, amelyek lehetővé teszik az emberek számára, hogy az információkhoz és szolgáltatásokhoz úgy férjenek hozzá, értsék meg, értékeljék és használják azokat, hogy elősegítsék és fenntartsák saját és környezetük jó egészségét és jóllétét.</p> <p>Az egészségműveltség elengedhetetlen a tudatos döntéshozatalhoz, és megerősíti az embereket és a közösségeket. Alapja a minőségi oktatáshoz és az egész életen át tartó tanulásához való befogadó és méltányos hozzájárulás. Megfigyelhető, mint az egészségfejlesztés területén alkalmazott egészségnevelés eredménye. Az egészségműveltséget az emberekkel, a szervezetekkel és a társadalommal szemben támasztott kulturális és szituációs elvárások közvetítik. Megléte nem kizárólag az egyén felelőssége. Minden információszolgáltatónak — beleértve a kormányzatot, a civil társadalmat és az egészségügyi szolgáltatásokat — lehetővé kell tennie a megbízható információkhoz való hozzáférést olyan formában, amely minden ember számára érthető és felhasználható. Az egészségműveltség e társadalmi erőforrásai közé tartozik annak az információs környezetnek és médiának (szóbeli, nyomtatott, sugárzott és digitális) a szabályozása, melyben az emberek hozzáférnek az egészséginformációkhoz, és használják azokat. Az egészségműveltség többet jelent annál, hogy valaki képes hozzáférni a weboldalakhoz, elolvasni a broszúrákat, és követni az előírt egészségmagatartást. Magában foglalja az egészséginformációk és források kritikus megítélését, valamint a személyes és társadalmi egészségfejlesztési igények kifejezésének és az értük való cselekvésnek a képességét. Az egészségműveltség azáltal, hogy javítja az emberek hozzáférést az érthető és megbízható egészséginformációkhoz, valamint a hatékony felhasznál-</p>	<p>Health literacy represents the personal knowledge and competencies that accumulate through daily activities, social interactions and across generations. Personal knowledge and competencies are mediated by the organizational structures and availability of resources that enable people to access, understand, appraise and use information and services in ways that promote and maintain good health and well-being for themselves and those around them.</p> <p>Health literacy is critical for informed decision-making and empowers people and communities. It is founded on inclusive and equitable access to quality education and life-long learning. It is an observable outcome of <i>health education</i> as a part of <i>health promotion</i>. Health literacy is mediated by cultural and situational demands that are placed on people, organizations and society. It is not the sole responsibility of individuals. All information providers, including government, civil society and health services should enable access to trustworthy information in a form that is understandable and actionable for all people. These social resources for health literacy include regulation of the information environment and media (oral, print, broadcast and digital) in which people obtain access to and use health information. Health literacy means more than being able to access web sites, read pamphlets and follow prescribed health-seeking behaviours. It includes the ability to exercise critical judgement of health information and resources, as well as the ability to interact and express personal and societal needs for promoting health. By improving people's access to understandable and trustworthy</p>

<p>nálásuk képességét, döntő fontosságú mind az emberek képessé tételében arra, hogy döntéseket hozzanak a személyes egészségükkel kapcsolatban, mind pedig abban, hogy részt vegyenek az egészséget meghatározó tényezőkre irányuló kollektív egészségfejlesztési tevékenységekben.</p>	<p>health information and their capacity to use it effectively, health literacy is critical to both empowering people to make decisions about personal health, and in enabling their engagement in collective health promotion action to address the <i>determinants of health</i>.</p>
<p>A bolygó egészsége</p>	<p>Planetary health</p>
<p>Az egészség, a jóllét és a méltányosság legmagasabb szintjének elérése világszerte, az emberiség jövőjét alakító emberi rendszerekre — politikai, gazdasági és társadalmi —, valamint a Föld természeti rendszereire fordított körültekintő figyelem által, amely meghatározza azokat a biztonságos környezeti határokat, amelyeken belül az emberiség virágozhat.</p> <p>A bolygó egészsége az emberi faj egészségét, és azoknak a természeti rendszereknek az állapotát írja le, amelyektől mindez függ. Ez azon a felismerésen alapul, hogy az emberi egészség és az emberiség civilizációja a természeti rendszerekről való bölcs gondoskodástól, valamint azok virágzásától függ. Az emberek és környezetük közötti elválaszthatatlan kapcsolatot tükrözi az Ottawai Charta "Az egészséget támogató környezet" koncepciója. Ezt a koncepciót az alapul szolgáló tudományok fejlődésével és a kölcsönös függőségünkre vonatkozó ismeretek bővülésével továbbfejlesztették és finomították — tükrözve a kölcsönös fenntartás szükségességét, hogy gondoskodjunk egymásról, közösségeinkről és természeti környezetünkről. A bolygó egészségének koncepciója közvetlenül kapcsolódik a Fenntartható Fejlődési Célokhoz. Ez az által biztosít keretet a célok eléréséhez, hogy a globális problémák holisztikus kezelése érdekében a tudományágak széles skáláját — köztük az egészségügyet, a környezetvédelmet és a gazdaságot — egyesíti.</p>	<p>The achievement of the highest attainable standard of health, well-being and equity worldwide through judicious attention to the human systems – political, economic and social – that shape the future of humanity, and the Earth’s natural systems that define the safe environmental limits within which humanity can flourish.</p> <p>Planetary health describes the health of the human species and the state of the natural systems on which it depends. It is based on the understanding that human health and human civilization depend on flourishing natural systems and the wise stewardship of those natural systems. The inextricable link between people and their environment was reflected in the <i>Ottawa Charter</i> concept of <i>Supportive environments for health</i>. It has been developed and refined as the underpinning science has improved and knowledge of our interdependencies had evolved – reflecting the need for reciprocal maintenance, to take care of each other, our communities and our natural environment. The concept of planetary health is directly aligned with the <i>Sustainable Development Goals</i>. It provides a framework to use in addressing the goals by bringing together a wide range of disciplines including health, environment and economics to tackle global issues holistically.</p>
<p>Betegségteher</p>	<p>Burden of disease</p>
<p>A betegségteher a népesség jelenlegi egészségi állapota és az optimális állapot közötti különbség mérése, amikor minden ember eléri a teljes várható élettartamot anélkül, hogy súlyos betegségben szenvedne.</p> <p>A betegségteher-elemzés fontos és széles körben használt eszköz, amely lehetővé teszi a döntéshozók számára, hogy azonosítsák a népesség jelenlegi legsúlyosabb egészségügyi problémáit és a jövőben várható terheket. Ez kifejezhető elvesztett egészséges éveketben (HeaLY), korlátozottsággal korrigált éveketben² (DALY), minőséggel</p>	<p>The burden of disease is a measurement of the gap between a population’s current health and the optimal state where all people attain full life expectancy without suffering major ill-health.</p> <p>Burden of disease analysis is an important and widely used tool that enables decisionmakers to identify the most serious health problems facing a population currently and the likely burden in the future. It may be expressed as lost healthy life years</p>

² A Disability-Adjusted Life Years (DALYs) mutatót egyes magyar szakértők elvesztett egészséges életévnek (ELÉV) fordították.

<p>korrigált életévekben (QALY) vagy e mérőszámok kiigazított kombinációiban. A betegségteher-adatok alapot nyújtanak a különböző kockázati tényezők relatív hozzájárulásának kiszámításához is, és hasznosak lehetnek a népesség általános egészségi állapotát szélesebb értelemben meghatározó tényezők relatív jelentőségének feltárásában. A betegségteher-adatok alkalmazhatók a kockázati tényezők és az egészséget meghatározó tényezők egyenlőtlen hatásának egyértelművé tételére, valamint felhasználhatók arra, hogy felhívják a figyelmet a nagyobb egészségmértányosság eléréséhez szükséges intézkedésekre. Ezek az adatok és elemzések felhasználhatók az országokon belüli egészségfejlesztési intézkedések prioritásainak meghatározására.</p>	<p>(HeaLYs), disability-adjusted life years (DALYs), quality-adjusted life years (QALYs), or adjusted combinations of these measures. Burden of disease data also provide a basis for determining the relative contribution of various <i>risk factors</i> and can be useful in identifying the relative importance of the broader determinants of health to overall population health. Burden of disease data can be applied to make explicit the unequal impact of risk factors and determinants of health and can be used to highlight the actions required to achieve greater <i>health equity</i>. These data and analyses can be used to determine priorities for health promotion action within countries.</p>
<p>Kereskedelmi egészségmeghatározók</p>	<p>Commercial determinants of health</p>
<p>A magánszektor azon tevékenységei — beleértve a termékek és választási lehetőségek népszerűsítésére alkalmazott stratégiákat és megközelítéseket —, amelyek hatással vannak a lakosság egészségére.</p> <p>A magánszektor a globális környezeti, gazdasági és társadalmi változások egyik fő hajtóereje, ugyanakkor egyre inkább vállalkozik a népegészségügyi szereplőkkel való partnerségre, sőt a hagyományos egészségfejlesztésre is. A kereskedelmi tényezők kulcsfontosságú társadalmi meghatározó tényezők, amelyek hatással vannak az egészségmértányosságra, valamint a társadalmi, kulturális és fizikai környezetre, a hatalmi struktúrákra és az erőforrások elosztására. A magánszektor intézkedései alakítják a fogyasztói környezetet, és meghatározzák a fogyasztási cikkek és szolgáltatások elérhetőségét, promócióját és árképzését, beleértve a reklámtevékenységeket, a marketinget és a vállalati társadalmi felelősségvállalási gyakorlatokat is. Az egészséget meghatározó kereskedelmi tényezők közé tartoznak azok a stratégiák és megközelítések is, amelyeken keresztül a vállalatok hatalmat gyakorolnak és befolyásolják a kormányokat, a társadalmat és a fogyasztókat, például politikai gyakorlatokon, a tudásalapú környezet alakításán, a jogi és jogon kívüli környezet alakításán keresztül. Ezek a kereskedelmi meghatározó tényezők az egészséget javító áruk és szolgáltatások iránti kereslet és kínálat befolyásolásával hasznot hozhatnak. A kereskedelmi meghatározó tényezőket a fogyasztói és politikai környezet egészségkárosító módon történő alakításával hozták leggyakrabban összefüggésbe. Ez nemcsak a dohányra, az alkoholra és a magas kalóriatartalmú élelmiszerekre vonatkozik, hanem a veszélyes termékek, szolgáltatások és anyagok előállítására és használatára is. Az egészségfejlesztési stratégiák célja az egészséget javító termékek és szolgáltatások kínálatának és keresletének előmozdítása, valamint az egészségre káros termékek és szolgáltatások kínálatának, keresletének és hatásának csökkentése, továbbá az ezt</p>	<p>Activities of the private sector – including strategies and approaches used to promote products and choices – that affect the health of populations.</p> <p>The private sector is one of the major driving forces behind global environmental, economic and social changes, at the same time as increasing its venture into partnership with public health actors and even into traditional health promotion. Commercial determinants are key social determinants, with impacts on health equity as well as social, cultural and physical environments, power structures and distribution of resources. Actions by the private sector shape consumer environments, and determine the availability, promotion and pricing of consumables and services include promotional activities, marketing and corporate social responsibility practices. Commercial determinants of health also include strategies and approaches through which companies exert power and influence on governments, society and consumers, such as through political practices, shaping knowledge environments, shaping legal environments and extra-legal environments. These commercial determinants can deliver benefit by influencing supply and demand for goods and services that enhance health. Commercial determinants have most commonly been associated with shaping consumer and political environments in ways that are detrimental to health. This not only includes tobacco, alcohol and high-calorie food products, but also the production and use of hazardous products, services and materials. Health promotion strategies are designed to foster the supply and demand for health enhancing products and</p>

<p>lehetővé tevő jogi és jogon kívüli rendszerekre és környezetre vonatkozó intézkedések támogatása.</p>	<p>services, and to reduce the supply, demand and impact of goods and services that are detrimental to health, as well as to support action on the enabling legal and extra-legal systems and environments.</p>
<p>Megerősítés</p>	<p>Empowerment</p>
<p>Az egészségfejlesztésben a megerősítés olyan folyamat, amelynek révén az emberek nagyobb ellenőrzést szereznek az egészségüket érintő döntések és cselekvések felett.</p> <p>A megerősítés olyan társadalmi, kulturális, pszichológiai vagy politikai folyamatok eredménye, amelyek révén az egyének és társadalmi csoportok képessé válnak arra, hogy kifejezzék szükségleteiket, aggodalmaikat, stratégiákat dolgozzanak ki a döntéshozatalban való részvételre, és politikai, társadalmi és kulturális intézkedéseket érjenek el ezen szükségleteik kielégítésére, beleértve a közösségeiket érintő és szolgáló szabályozások és szolgáltatások közös kialakítását. Egy ilyen folyamat által az emberek jobban látják a céljaik és azok eléréséhez szükséges út kapcsolatát, valamint összefüggést látnak erőfeszítéseik és elért eredményeik között. Az egészségfejlesztés nemcsak az egyének alapvető egészségügyi készségeinek és képességeinek megerősítésére irányuló intézkedéseket foglalja magában, hanem az egészséget meghatározó tényezők befolyásolását is. Ebben az értelemben az egészségfejlesztés olyan feltételek megteremtésére irányul, amelyek nagyobb esélyt biztosítanak arra, hogy az egyének és csoportok erőfeszítései és a későbbi egészségi eredmények között a fent leírt módon kapcsolat alakuljon ki. Különbséget teszünk az egyéni és a közösségi megerősítés között. Az egyéni megerősítés elsősorban az egyének döntéshozatali képességére utal, valamint arra, hogy irányítani tudják a személyes egészségükkel kapcsolatos döntéseiket. A közösségi megerősítés az egyének közös fellépését jelenti, ami által nagyobb befolyást és ellenőrzést szerezhetnek a közösségük egészségét meghatározó tényezők felett, és ez fontos célja az egészségért folytatott közösségi cselekvésnek. Ezek a fogalmak összekapcsolódnak és kölcsönösen hatnak egymásra. A megerősített egyének megerősített közösségeket hoznak létre, és fordítva.</p>	<p>In health promotion, empowerment is a process through which people gain greater control over decisions and actions affecting their health.</p> <p>Empowerment results from social, cultural, psychological or political processes through which individuals and social groups are enabled to express their needs, present their concerns, devise strategies for involvement in decision-making, and achieve political, social and cultural action to meet those needs including co-creating the policies and services that affect and serve their communities. Through such a process people see a closer correspondence between their goals in life and a sense of how to achieve them, and a relationship between their efforts and life outcomes. Health promotion not only encompasses actions directed at strengthening the <i>basic skills for health</i> and capacities of individuals, but also at influencing underlying <i>determinants of health</i>. In this sense health promotion is directed at creating the conditions which offer a better chance of there being a relationship between the efforts of individuals and groups, and subsequent <i>health outcomes</i> in the way described above. A distinction is made between individual and community empowerment, where individual empowerment refers primarily to the individuals' ability to make decisions and have control over their personal health decisions. Community empowerment involves individuals acting collectively to gain greater influence and control over the factors shaping the <i>determinants of health</i> in their community and is an important goal in <i>community action for health</i>. These concepts are linked and reciprocal. Empowered individuals create empowered communities, and vice-versa.</p>
<p>Környezeti egészségmeghatározók</p>	<p>Environmental determinants of health</p>
<p>Az emberek élet- és munkakörülményei, amelyek hatással vannak az egészségre.</p> <p>A környezeti tényezőket foglalja magában, a tiszta vízhez való hozzáféréstől, a megfelelő higiéniai szolgáltatásokon és a levegő minőségén át az épített környezetig</p>	<p>The physical conditions in which people live and work that have an impact on health.</p> <p>Environmental determinants range from access to clean water, hygienic sanitation services and air quality, through the built</p>

<p>— beleértve a lakhatási és életkörülményeket, valamint a munkakörnyezetet —, amelyek mindegyike jelentős hatással lehet a betegségterhekre. Az említett környezeti tényezőkkel kapcsolatos ismereteink bővülése mellett az egészséget meghatározó ökológiai tényezők szélesebb körének megértése is gyorsan fejlődik. Ezek azzal az alapvető szereppel foglalkoznak, amelyet a Föld természeti rendszerei — mint például a víz, a szén és a nitrogén természetes körforgása — töltenek be az emberi és minden más faj életének fenntartásában. Az e természetes rendszerekben bekövetkező zavarok állnak a bolygó egészségét fenyegető veszélyek hátterében. Az egészségben mutatkozó egyenlőtlenségek fő okai az egészséget meghatározó környezeti tényezőknek való kitettségben mutatkozó egyenlőtlenségek. Az egészségfejlesztésben a különböző szintek — mint például a városok, az iskolák, a munkahelyek, a lakhatás és az egészségügyi létesítmények — struktúrát biztosítanak a gyakorlati cselekvéshez. A környezet szabályozása az egészségi állapot optimalizálása érdekében jelentős szerepet játszhat a fenntartható fejlődési célok széles körének elérésében. Ez a kormányok egyik fő felelőssége, amelyet elősegít az egészséghatás-vizsgálat, az „Egészség minden szakpolitikában” megközelítés elfogadása, valamint az országok közötti jó egészségpolitikai kormányzás.</p>	<p>environment including housing and living conditions, and the work environment, all of which can have a major impact of the <i>burden of disease</i>. Alongside our understanding of these established environmental determinants, understanding of a broader set of ecological determinants of health is rapidly emerging. These are concerned with the fundamental role that Earth systems – such as the natural cycles of water, carbon and nitrogen – have in sustaining human life and the life of all other species. Disruptions to these natural systems underpin threats to <i>planetary health</i>. Inequalities in exposure to the environmental determinants of health are a major cause of inequity in health. In health promotion, different <i>settings for health</i> such as cities, schools, workplaces, housing and health care facilities provide structure for practical action. Regulation of the environment to optimize <i>health outcomes</i> can play a major role in the achievement of a broad range of the <i>Sustainable Development Goals</i>. It is a major responsibility of governments and is facilitated by <i>health impact assessment</i>, and the adoption of <i>Health in all policies</i>, and by good <i>governance for health</i> between countries.</p>
<p>Egészségpolitikai kormányzás</p>	<p>Governance for health</p>
<p>A kormányok és más szereplők azon intézkedései, amelyek a közösségek, országok és/vagy országcsoportok irányítására vonatkoznak az egészségnek, mint a jóllét szerves részének a megvalósítása érdekében, mind az egész kormányzatot, mind a társadalmat átfogó megközelítéseken keresztül.</p> <p>A kormányzás határozza meg, hogy ki rendelkezik hatalommal, ki hozza a döntéseket, és ki vonható felelősségre. Olyan folyamatok (szokások, politikák vagy törvények) jellemzik, amelyeket hivatalosan vagy informálisan alkalmaznak a felelősség és/vagy az elszámoltathatóság megosztására az egészségügyi ágazaton belüli és az egészségügyet befolyásoló, nem egészségügyi ágazatok szereplői között. Az egészségügyi kormányzás elősegíti az egészségügyi és nem egészségügyi ágazatok, az állami és magánszereplők, valamint a polgárok közös érdekében való együttes fellépését. Összehangolt szakpolitikákat igényel, amelyek közül sok az egészségügyön kívüli, illetve a kormányzaton kívüli ágazatokban található, és amelyeket az együttműködést lehetővé tevő struktúráknak és mechanizmusoknak kell támogatniuk. Az "Egészség minden szakpolitikában" megközelítés az egyik módja az ilyen együttműködés és elszámoltathatóság elősegítésének, különösen a közzférán belül.</p>	<p>Actions of governments and other actors to steer communities, countries and/or groups of countries in the pursuit of health as integral to well-being through both whole-of-government and whole-of-society approaches.</p> <p>Governance determines who has power, who makes decisions, and who is held to account. It is characterized by a set of processes (customs, policies or laws) that are formally or informally applied to distribute responsibility and/or accountability among actors within the health sector and non-health sectors that influence health. Governance for health promotes joint action of health and non-health sectors, of public and private actors and of citizens for a common interest. It requires a synergistic set of policies, many of which reside in sectors other than health as well as sectors outside government, which must be supported by structures and mechanisms that enable collaboration. A <i>Health in all policies</i> approach is one way to facilitate such collaboration, synergy and accountability, specifically within the public sector.</p>

Egészségmagatartás	Health behaviour
<p>Az egyén által az egészsége előmozdítása, védelme, megőrzése vagy visszanyerése céljából végzett bármely tevékenység, függetlenül attól, hogy az ilyen magatartás objektíve hatékony-e a cél elérése érdekében.</p> <p>A magatartás továbbra is az egészség kritikus meghatározója. A viselkedés megváltoztatása vagy közvetlenül az egészség javára válik, vagy lehetővé teszi az egészséget meghatározó tényezők feletti fokozott ellenőrzést. A viselkedésváltoztatás tehát továbbra is az egészségfejlesztés fontos eleme. Az egészségmagatartást érzelmi, kognitív és interperszonális tényezők, valamint az egészséggel kapcsolatos egyéni készségek befolyásolják; és alapvetően az a társadalmi, kulturális, kereskedelmi és fizikai környezet alakítja, amelyben az emberek élnek és dolgoznak. Az egészségmagatartások gyakran csoportokban és embercsoportokban kapcsolódnak egymáshoz, amelyek egymásra épülő kapcsolatok összetett halmazát alkotják. Az egészségfejlesztésben a viselkedésváltozást olyan megközelítésekkel lehet támogatni, amelyek a politikai eszközöket, például a jogszabályokat vagy a szabályozást olyan közösségi mozgósítással kombinálják, amely a társadalmi normák és gyakorlatok befolyásolására irányul, valamint összekapcsolják az emberek egészségét alakító, összetett valósággal foglalkozó, viselkedésváltoztató beavatkozásokkal.</p>	<p>Any activity undertaken by an individual for the purpose of promoting, protecting, maintaining or regaining health, whether or not such behaviour is objectively effective towards that end.</p> <p>Behaviour remains a critical determinant of health. Changes to behaviour may either directly benefit health, or enable increased control over the determinants of health. As such, behaviour change remains an important element to health promotion. Health behaviours are influenced by emotional, cognitive and interpersonal factors as well as individual <i>skills for health</i>; and are fundamentally shaped by the social, cultural, commercial and physical environments in which people live and work. Health behaviours are often related in clusters and in groups of people that form a complex set of interdependent relationships. In health promotion, behaviour change can be supported through approaches that combine policy instruments such as legislation or regulation with <i>community mobilisation</i> to influence social norms and practices, and behaviour change interventions that address the complex realities shaping people's health.</p>
Egészségkommunikáció	Health communication
<p>A kommunikációs stratégiák (pl. interperszonális, digitális és egyéb média) alkalmazása az egészség javítását célzó döntések és cselekvések befolyásolására.</p> <p>Az egészségkommunikáció magában foglalhatja a digitális és egyéb közvetített kommunikáció integrálását a kommunikáció helyi, személyes vagy hagyományosabb formáival. A hatékony egészségkommunikáció hiteles és megbízható információkat és iránymutatásokat nyújt, amelyek a célközönség számára hozzáférhetőek, érthetőek és megvalósíthatóak.</p>	<p>The use of communication strategies (e.g. interpersonal, digital and other media) to inform and influence decisions and actions to improve health.</p> <p>Health communication may involve the integration of digital and other mediated communication with more local, personal or traditional forms of communication. Effective health communication delivers credible and trusted information that is accessible, understandable and actionable for those who are the intended audience.</p>
Egészségnevelés	Health education
<p>Az egészségnevelés a tanítási módszerek bármely olyan kombinációja, amelynek célja, hogy az egyének és közösségek az ismereteik bővítésével, a motivációjuk befolyásolásával és az egészségműveltségük fejlesztésével javítsák egészségi állapotukat.</p> <p>Az egészségnevelés magában foglalhatja az egészséget meghatározó tényezőkre, valamint az egyéni kockázati</p>	<p>Health education is any combination of learning experiences designed to help individuals and communities improve their health by increasing knowledge, influencing motivation and improving health literacy.</p> <p>Health education can include the communication of information concerning the</p>

<p>tényezőkre és az egészségügyi ellátórendszer használatára vonatkozó információk átadását. Az egészségnevelés magában foglalhat feladatalapú kommunikációt — amelynek célja az előre meghatározott cselekvések támogatása, mint például az immunizációs és szűrőprogramokban való részvétel, a gyógyszeres kezelés betartása vagy az egészségmagatartás megváltoztatása —, és magában foglalhat készségalapú kommunikációt is, amelynek célja az általános, átadható egészségügyi készségek fejlesztése, amelyek képessé teszik az embereket arra, hogy számos, az egészségükkel kapcsolatos önálló döntést hozzanak, és alkalmazkodjanak a változó körülményekhez. Ez magában foglalja az olyan ismeretek és készségek fejlesztését, amelyek lehetővé teszik az egészségmeghatározó tényezők kezelésére irányuló cselekvést.</p>	<p><i>determinants of health</i>, as well as individual <i>risk factors</i> and use of the health care system. Health education can involve task-based communication – designed to support predetermined actions such as participation in immunization and screening programs, medication adherence or <i>health behaviour</i> change, and can also include skills-based communication designed to develop generic, transferable <i>skills for health</i> that equip people to make a range of more autonomous decisions relating to their health and to adapt to changing circumstances. This includes the development of knowledge and skills that enable action to address the <i>determinants of health</i>.</p>
<p>Egészség hatás-vizsgálat</p>	<p>Health impact assessment</p>
<p>Az egészség hatás-vizsgálat olyan eljárások, módszerek és eszközök kombinációja, amelyekkel egy szakpolitikának, programnak, terméknek vagy szolgáltatásnak a lakosság egészségére gyakorolt hatásai, és annak lakosságon belüli megoszlása megítélhető.</p> <p>Az egészség hatás-vizsgálat elsődleges célja, hogy az egészséggel kapcsolatos járulékos előnyök, érdekütközések és kockázati tényezők azonosítása révén olyan szakpolitikák és programok kidolgozásához nyújtson információt, amelyek elősegítik a jobb egészségi állapotot, és csökkentik az egészségmértánytalanságokat. Az egészség hatás-vizsgálat az "Egészség minden szakpolitikában" megközelítés támogatásának szerves eszköze.</p>	<p>Health impact assessment is a combination of procedures, methods and tools by which a policy, programme, product or service may be judged concerning its effects on the health of the population and the distribution of those effects within the population.</p> <p>The primary goal of health impact assessment is to inform the development of policies and programs that will promote better health and reduce health inequity through the identification of health <i>co-benefits</i>, conflicts and <i>risk factors</i>. Health impact assessment is an integral tool supporting <i>Health in All Policies</i>.</p>
<p>Egészségfejlesztő iskola</p>	<p>Health promoting school</p>
<p>Az egészségfejlesztő iskolát úgy lehet jellemezni, mint olyan iskolát, amely folyamatosan erősíti az élethez, a tanuláshoz és a munkához szükséges egészséges környezetet.</p> <p>Az egészségfejlesztő iskola bevonja az egészségfejlesztés és az iskola összes diákja oktatási sikerének támogatása érdekében tett erőfeszítésekre az egészségügyi és oktatási köztisztviselőket, tanárokat, diákokat, szülőket és a közösségi vezetőket. Az iskola minden rendelkezésére álló intézkedéssel elősegíti az egészséget és a tanulást, törekszik arra, hogy az egészséget támogató környezetet, valamint egy sor kulcsfontosságú iskolai egészségnevelési és egészségfejlesztési programot és szolgáltatást biztosítson. Az egészségfejlesztő iskola olyan szabályozást, gyakorlatot és egyéb intézkedést hajt végre, melyek tiszteletben tartják az egyének társadalmi és kulturális különbségeit, többféle lehetőséget biztosítanak a sikerhez, a személyes és az iskola eredményei mellett elismerik az erőfeszítéseket és a jó</p>	<p>A health promoting school can be characterised as a school constantly strengthening its capacity as a healthy setting for living, learning and working.</p> <p>A health promoting school engages health and education officials, teachers, students, parents and community leaders in efforts to both promote health and support the educational success of all students and the whole school. It fosters health and learning with all the measures at its disposal, strives to provide supportive environments for health, and a range of key school health education and promotion programs and services. A health promoting school implements policies, practices and other measures that respect individual social and cultural differences; provide multiple opportunities for success; and acknowledges good efforts and intentions alongside</p>

<p>szándékokat is. Törekszik az iskolai dolgozók, a családok és a közösség tagjai, valamint a diákok egészségének javítására, és együttműködik a közösség vezetőivel, hogy segítsen nekik megérteni, hogyan járul hozzá a közösség az egészséghez és az oktatáshoz. A WHO Globális Iskolai Egészség Kezdeményezésének célja, hogy minden iskolát segítsen abban, hogy egészségfejlesztő iskolává váljon, például az egészségfejlesztő iskolák nemzetközi, nemzeti és országon belüli hálózatának kialakítására való ösztönzéssel és támogatással, valamint azon nemzeti kapacitások kiépítésével, melyek az egészségfejlesztésnek az iskolákon keresztül történő megvalósítását támogatják.</p>	<p>personal and whole of school achievements. It strives to improve the health of school personnel, families and community members as well as students, and works with community leaders to help them understand how the community contributes to health and education. WHO's Global School Health Initiative aims at helping all schools to become health promoting schools by, for example, encouraging and supporting international, national and subnational networks of health promoting schools, and helping to build national capacities to promote health through schools.</p>
<p>Egészséges városok</p>	<p>Healthy cities</p>
<p>Az egészséges város olyan város, amely folyamatosan létrehozza, bővíti és javítja azokat a fizikai és társadalmi környezeti tényezőket és közösségi erőforrásokat, amelyek lehetővé teszik az ott élő emberek számára, hogy kölcsönösen támogassák egymást az élet minden funkciójának ellátásában és a maximális fejlődésben.</p> <p>Az egészséges város nem feltétlenül az, amelyben a lakosság egészsége elért egy kedvező szintet. Inkább az a város, amely az egészséget a politikai és társadalmi napirendi pontok közé emeli, és helyi szinten erős mozgalmat épít ki a közegészségügy érdekében, amelynek középpontjában az egészségmúltányosság áll. Az egészséges városok megközelítése elismeri, hogy az állami, magán-, önkéntes és közösségi szektor szervezeteinek együttműködésére van szükség. Ez a munkamódszer olyan politikákat helyez előtérbe, amelyek: az egészség és a jóllét, valamint más várospolitikák közötti együttes előnyöket teremtenek; erős közösségi szerepvállalás révén támogatják a városok sokszínű lakosságának társadalmi befogadását, ismereteiknek, készségeiknek és prioritásaiknak hasznosításával; egészséges épített és természeti környezetet teremtenek; és az egészségügyi és szociális szolgáltatásokat úgy alakítják át, hogy optimalizálják a méltányos hozzáférést, az embereket és a közösségeket helyezve a középpontba. A WHO Egészséges Városok programja egy hosszú távú fejlesztési kezdeményezés, amelynek célja, hogy az egészséget és az egészségmúltányosságot a világ városainak napirendjére tűzzék, és hogy helyi szinten a közegészségügyet támogatók körét kiépítsék. A WHO különböző régióiban és a városok külön erre a célra létrehozott hálózatain keresztül az egészséges városok a fent leírt, átfogó koncepción belül nagyon különböző prioritásokat és megközelítéseket követnek.</p>	<p>A healthy city is one that is continually creating, expanding and improving those physical and social environments and community resources that enable people to mutually support each other in performing all the functions of life and in developing to their maximum potential.</p> <p>A healthy city is not necessarily one that has achieved a particular health status. It is a city that puts health high on the political and social agenda and builds a strong movement for public health at the local level with health equity at its centre. The healthy cities approach recognizes the need to work in collaboration across public, private, voluntary and community sector organizations. This way of working prioritizes policies that: create co-benefits between health and well-being and other city policies; support social inclusion by harnessing the knowledge, skills and priorities of cities' diverse populations through strong community engagement; create healthy built and natural environments; and re-orient health and social services to optimize fair access, placing people and communities at the centre. The WHO Healthy Cities programme is a long-term development initiative that seeks to place health and health equity on the agenda of cities around the world, and to build a constituency of support for public health at the local level. In the various WHO regions, and through dedicated networks of cities, healthy cities take on very different priorities and approaches within the overall concept described above.</p>

Várható egészséges élettartam	Healthy life expectancy
<p>A várható egészséges élettartam a társadalmi normák és felfogás, valamint a szakmai normák szerint egészségesen és teljes értékűen, illetve egészségi problémáktól, betegségtől és korlátozottságtól mentesen várható élettartam teljes élethosszon belül becsült arányának népességre vonatkozó mérőszáma.</p> <p>A születéskor várható egészséges élettartam (HALE) fogalmát a WHO és az ENSZ szervezetei széles körben használják, mint olyan mérőszámot, amely érzékenyebben reagál az országok népességének egészségét meghatározó tényezőkre és azok változására. Ez a várható egészség egy olyan formája, amely az egészségi állapotokra korlátozottsági súlyokat alkalmaz, hogy kiszámítsa az újszülött által várhatóan jó egészségben eltöltött évek számát. A várható egészséges élettartam segíthet a szükséges egészségfejlesztési intézkedések és beavatkozások meghatározásában, mivel kiemeli az egészségprobléma, a betegség és a korlátozottság főbb kockázati tényezőit, amelyek az egészséges élettartam jelentős csökkenéséért felelősek. Az egészségfejlesztés arra törekszik, hogy az egészséges élettartam fogalmát kiterjessze az egészségproblémák, a betegségek, és a korlátozottság hiányán túl az egészség megteremtésének, fenntartásának és védelmének pozitív mércéire, hangsúlyozva az egészséges élettartamot.</p>	<p>Healthy life expectancy is a population-based measure of the proportion of expected life span estimated to be healthful and fulfilling, or free of illness, disease and disability according to social norms and perceptions and professional standards.</p> <p>The concept of healthy life expectancy at birth (HALE) is widely used in WHO and United Nations organizations as a measure that is more sensitive to the determinants and dynamics of population health in countries. It is a form of health expectancy that applies disability weights to health states to compute the equivalent number of years of good health that a newborn can expect. Healthy life expectancy can help to identify necessary health promotion actions and interventions by highlighting major <i>risk factors</i> for illness, disease and disability responsible for a substantial loss in healthy life expectancy. Health promotion seeks to expand the understanding of healthy life expectancy beyond the absence of disease, disorders and disability towards positive measures of health creation, maintenance and protection, emphasizing a healthy life span.</p>
Szalutogenezis	Salutogenesis
<p>A szalutogenezis azt írja le, hogy a társadalmi és egyéni erőforrások, beleértve a koherencia érzését, hogyan segítik az embereket a stresszkezelésben és a boldogságban.</p> <p>A szalutogenezis az egészség (salus) eredetének (genezis) és a pozitív egészségi állapotoknak a tanulmányozására összpontosítja a figyelmet — a jó/rossz közérzet kontinuum pozitív vége felé haladva —, szemben a betegség eredetének és a kockázati tényezőknek (patogenezis) elterjedtebb tanulmányozásával. A szalutogenezis hangsúlyozza a koherencia (belső harmónia) érzésének fontosságát, valamint az érthető, kezelhető és értelemtelre való egyéni vagy kollektív törekvést. Az egészségfejlesztésben a szalutogenetikus megközelítés az olyan erőforrások és eszközök megerősítésére összpontosít, amelyek segítik az embereket abban, hogy megbirkózzanak a kedvezőtlen élethelyzetekkel, elősegítsék a jóllétet és a boldogulást.</p>	<p>Salutogenesis describes how social and individual resources, including the sense of coherence, help people to manage stress and to thrive.</p> <p>Salutogenesis focuses attention on the study of the origins (genesis) of health (salus) and of positive health outcomes – moving towards the positive end of an ease/dis-ease continuum – in contrast to the more usual study of the origins of disease and <i>risk factors (pathogenesis)</i>. Salutogenesis emphasizes the importance of a sense of coherence, and an individual or collective orientation towards life as being understandable, manageable and meaningful. In health promotion, the salutogenetic approach focuses on strengthening resources and assets that help people to cope with adversarial life situations, promote well-being and thriving.</p>

Színtér	Settings for health
<p>Az a hely vagy társadalmi környezet, ahol az emberek napi tevékenységet végeznek, és ahol a környezeti, szervezeti és személyes tényezők az egészséggel és a jólléttel kölcsönhatásban vannak.</p> <p>A színtér az a hely, ahol az emberek aktívan használják és alakítják a környezetüket, és ezáltal egészséggel kapcsolatos problémákat hoznak létre vagy oldanak meg. Ez különbözik egy adott szolgáltatás vagy program nyújtásának színhelyétől. A színtér általában úgy azonosítható, hogy fizikai határokkal, meghatározott szerepkörű emberekkel és szervezeti struktúrával rendelkezik. Az egészség előmozdítását célzó, különböző szintereken megvalósuló cselekvés sokféle formát ölthet, gyakran valamilyen szervezeti fejlesztésen keresztül, beleértve a fizikai környezet, a szervezeti struktúra, az adminisztráció és a vezetés megváltoztatását. A szintereket az egészség előmozdítására lehet használni azáltal is, hogy közvetlenül elérjük az ott élő és dolgozó embereket. Az egészséges szinterekre vonatkozó megközelítéseket többféle módon valósították meg számos területen, beleértve az egészséges városokat, az egészséget támogató iskolákat, az egészséges munkahelyeket, az egészséges szigeteket, az egészséget támogató kórházakat, az egészséget támogató börtönöket és az egészséget támogató egyetemeket.</p>	<p>The place or social context where people engage in daily activities, in which environmental, organizational and personal factors interact to affect health and well-being.</p> <p>A setting is where people actively use and shape the environment and thus create or solve problems relating to health. This is different from using a setting as the basis for delivery of a specific service or programme. Settings can normally be identified as having physical boundaries, a range of people with defined roles, and an organizational structure. Action to promote health through different settings can take many different forms, often through some form of organizational development, including change to the physical environment, to the organizational structure, administration and management. Settings can also be used to promote health by reaching people directly who live and work in them. Healthy setting approaches have been implemented many different ways in multiple areas, including <i>healthy cities; health promoting schools; healthy workplaces; healthy islands; health promoting hospitals; health promoting prisons</i> and health promoting universities.</p>
Társadalmi tőke	Social capital
<p>A társadalmi tőke a közösségekben meglévő társadalmi kohézió (összetartás) mértékét jelenti. Az emberek közti olyan folyamatokra utal, amelyek hálózatokat, normákat és társadalmi bizalmat hoznak létre, és megkönnyítik a kölcsönös előnyök érdekében történő koordinációt és együttműködést.</p> <p>A társadalmi tőke nem egyetlen egyénen belül létezik, hanem az emberek közötti számtalan mindennapi interakcióból jön létre, és olyan struktúrákban testesül meg, mint a polgári és vallási csoportok, a család, az informális társadalmi hálózatok, valamint az önkéntesség, az altruizmus (jótékonykodás) és a bizalom normái. Minél erősebbek ezek a hálózatok és kötelek, annál valószínűbb, hogy egy közösség tagjai megbízható egészséginformációkhoz jutnak, szociális támogatást nyújtanak és együttműködnek a kölcsönös előnyök érdekében. Ily módon a társadalmi tőke egészséget teremt, és fokozhatja az egészségre irányuló befektetések előnyeit.</p>	<p>Social capital represents the degree of social cohesion that exists in communities. It refers to the processes between people that establish networks, norms and social trust, and facilitate coordination and cooperation for mutual benefit.</p> <p>Social capital does not exist within any single individual but instead is created from the myriad of everyday interactions between people, and is embodied in such structures as civic and religious groups, family membership, informal <i>social networks</i>, and in norms of voluntarism, altruism and trust. The stronger these networks and bonds, the more likely it is that members of a community will have access to trustworthy health information, provide <i>social support</i>, and co-operate for mutual benefit. In this way social capital creates health, and may enhance the benefits of <i>investment for health</i>.</p>

Ottawai Charta az egészségfejlesztésről	Ottawa Charter for Health Promotion
<p>Az Ottawai Charta az egészségfejlesztésről a WHO 1986 novemberében, a kanadai Ottawában tartott első nemzetközi egészségfejlesztési konferenciáján született, nemzetközi konszenzusos nyilatkozat. (lásd még: Egészségfejlesztés)</p> <p>Az Ottawai Charta jelentős szerepet játszott a népegészségügyi problémák koncepciójának és kezelésének paradigmaváltásában. Az Ottawai Charta új népegészségügyi megközelítést szorgalmaz, hangsúlyozva az egészséget meghatározó tényezők koncepciójának, leírásának és elemzésének, valamint a népegészségügyi problémák megoldási módszereinek megváltoztatását. Ezek a módszerek magukban foglalják a Chartában szereplő stratégiákat és cselekvési területeket. Az öt stratégia — egészségi közpolitika kialakítása; az egészséget támogató környezet megteremtése; a közösségi cselekvés erősítése; a személyes készségek fejlesztése; és az egészségügyi szolgáltatások áthangolása — a Charta közzététele óta eltelt évtizedekben keretet adott a népegészségügyi kihívások értelmezéséhez. Ezeket a stratégiákat finomították, és olyan módon fejlődtek, amely tükröződik az újabb koncepciók megjelenésében, mint például az "Egészség minden szakpolitikában". A stratégiák, valamint a három cselekvési terület — az egészségért való kiállás, a felkészítés és a közvetítés — továbbra is relevánsak és alkalmazhatók a kortárs egészségfejlesztésben.</p>	<p><i>The Ottawa Charter for Health Promotion is an international consensus statement from the First WHO International Conference on Health Promotion, held in Ottawa, Canada, in November 1986.</i> (see also: <i>Health promotion</i>) The Ottawa Charter has been instrumental in supporting a paradigm shift in the ways public health problems are conceptualized and addressed. The Ottawa Charter advocates a new public health approach by emphasizing changes in the conceptualization, description and analysis of the <i>determinants of health</i>, and methods for solving public health problems. These methods include the strategies and action areas in the charter. The five strategies – build healthy public policy; create supportive environments for health; strengthen community action; develop personal skills; and <i>reorient health services</i> – have provided the framework for consideration of public health challenges in the decades since the charter was published. These strategies have been refined and have evolved in ways that are reflected in the emergence of more recent concepts such as <i>Health in all policies</i>. The strategies, together with the three action areas – <i>health advocacy, enabling and mediation</i> – remain relevant and practical in contemporary health promotion.</p>
Egészségért való kiállás	Health advocacy
<p>Egyéni és társadalmi cselekvések kombinációja, amelyek célja, hogy politikai elkötelezettséget, politikai támogatást, társadalmi elfogadottságot és rendszertámogatást szerezzenek egy adott egészségi cél vagy program számára.</p> <p>Az egészségért való kiállás az egészségfejlesztés három fő stratégiájának egyike, és az egyének és csoportok által vagy nevében történhet. Az egészségért való kiállás célpontja lehet az állam vagy vállalkozás azon politikája vagy cselekvése (vagy a politika vagy cselekvés hiánya) bármely ágazatban és bármely szinten, amely hatással van az egészségre. Az egészségért való kiállás számos formát ölthet, beleértve a digitális és tömegmédiát; közvetlenebb politikai kommunikációt, meggyőzést vagy lobbitevékenységet; és a közösségek mozgósítását, például meghatározott kérdések köré szervezett érdekközpontok létrehozásával. Az egészségügyi szakemberek az egészség szószólójaként fontos szerepet játszhatnak a társadalom minden szintjén.</p>	<p>A combination of individual and social actions designed to gain political commitment, policy support, social acceptance and systems support for a particular health goal or programme.</p> <p>Advocacy is one of the three major strategies for <i>health promotion</i> and may be made by or on behalf of individuals and groups. The target of advocacy may be public or private policy or actions (or absence of policy or action) in any sector at any level that has an impact on health. Advocacy for health can take many forms including the use of the digital and mass media; more direct political communication, persuasion or lobbying; and community mobilization through, for example, building coalitions of interest around defined issues. Health workers can have an important role in acting as advocates for health at all levels in society.</p>

Felkészítés	Enabling
<p>A felkészítés azt jelenti, hogy az egyénnel vagy közösségekkel partnerségben cselekszünk azért, hogy — a közösségi és anyagi erőforrások mozgósítása révén — növekedjen képességük az egészség fejlesztésére és védelmére.</p> <p>Ebben a meghatározásban a hangsúly a partnerségen keresztül történő megerősítésen és a közösségi mozgósításon van. A felkészítés rávilágít az egészségügyi szakemberek és más egészségügyi aktivisták fontos szerepére, amikor ők katalizátorként működnek közre az egészségfejlesztési cselekvésekben. Például azáltal, hogy hozzáférést biztosítanak az egészséggel kapcsolatos információkhoz, elősegítik a készségfejlesztést, és támogatják az egészséget érintő közpolitikákat alakító politikai folyamatokhoz való hozzáférést.</p>	<p>Enabling means taking action in partnership with individuals or communities to facilitate greater empowerment – through the mobilization of community and material resources – to promote and protect health.</p> <p>The emphasis in this definition is on <i>empowerment</i> through partnership, and on <i>community mobilization</i>. It provides a practical illustration of the important role of health workers and other health activists acting as a catalyst for health promotion action. For example, by providing access to information on health, by facilitating skills development, and supporting access to the political processes that shape public policies affecting health.</p>
Közvetítés	Mediation
<p>Az egészségfejlesztésben a közvetítés olyan folyamat, amelynek révén az egyének és közösségek, valamint a különböző ágazatok (állami, nonprofit és magán szektorok) különböző (személyes, társadalmi, gazdasági) érdekeiket az egészség fejlesztése és védelme céljából egyeztetik.</p> <p>Az egészségfejlesztés az emberek egészséget meghatározó tényezők feletti ellenőrzésének javítására összpontosít. Ez egy olyan folyamat, amely elkerülhetetlenül ellentétekhez vezet a különböző ágazatok, valamint a népességi csoportok érdekei között, különösen az egészséget meghatározó kereskedelmi tényezők kezelése során. Ilyen ellenérdekeltségek adódhatnak például az erőforrásokhoz való hozzáféréssel, azok felhasználásával és elosztásával kapcsolatban, vagy az egyéni, illetve kereskedelmi gyakorlatok korlátozásából. Az ilyen ellentétek egészségfejlesztést szolgáló feloldása, az egészségügy érdekében történő jó kormányzás mellett, közvetítői készségeket, és az egészségért való kiállásban való jártasságot is igényel.</p>	<p>In health promotion, mediation is a process through which the different interests (personal, social, economic) of individuals and communities, and different sectors (public, non-profit and private) are reconciled in ways that promote and protect health.</p> <p>Health promotion is focussed on improving people's control over the determinants of health. It is a process that inevitably produces conflicts between the different sectors and interests in a population, especially in addressing the <i>commercial determinants of health</i>. Such conflicts may arise, for example, from concerns about access to, use and distribution of resources, or constraints on individual or commercial practices. Reconciling such conflicts in ways that promote health requires skills in mediation alongside good <i>governance for health</i>, and the use of skills in <i>health advocacy</i>.</p>

AJÁNLÁS A HAZAI SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

Növelheti munkájuk eredményességét, ha a különböző szakmai háttérrel az egészségfejlesztés területén tevékenykedők egyformán értelmezik a szakterület fogalmait, mivel az a tapasztalatok megosztását, a koordinált munkát, az együttműködést támogatja. Különösen érdemes tehát a szöveget Magyarországon minél szélesebb körben megismerni, megismertetni, mert az Egészségügyi Világszervezet azt időről-időre frissíti, kiegészíti, illetve módosítja.

Támogatás: A cikk elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta.

HIVATKOZÁSOK

Health Promotion Glossary of Terms 2021. Geneva: World Health Organization; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240038349>

Információk a szerzőkről

Vitrai József

Egészségfejlesztés, Budapest; MTA-SZTE Egészségfejlesztés Kutatócsoport, Szeged

vitrai.jozsef@gmail.com

Borenszki-Gutási Éva

Semmelweis Egészségfejlesztési Központ, Budapest

Válogatás korábbi lapszámok kapcsolódó cikkeiből

[Kísérlet az egészség fogalmának újdefiniálására. a Meikrich modell](#)

[Mentális egészségműveltség](#)

[Az egészségműveltség definíciói](#)